Czy wszystkie dzieci mogą chodzić do szkoły?

Autorka: Magdalena Kakareko

Etap edukacyjny: klasy IV – VI szkoły podstawowej

Krótki opis: W czasie zajęć osoby uczestniczące zastanawiają się nad wpływem edukacji na szanse życiowe człowieka. Uczniowie i uczennice poznają wyzwania związane z dostępem do edukacji na świecie i zastanawiają się nad swoim wpływem na ich rozwiązanie.

Czas trwania: 2 godziny lekcyjne

Główne zagadnienia:

- korzyści z chodzenia do szkoły,
- bariery w dostępie do edukacji,
- osobisty wpływ na rozwiązanie problemów z dostępem do edukacji.

Pojęcia kluczowe:

- dostęp do edukacji,
- bariery w dostępie do edukacji,
- globalne Południe,

Cele zajęć:

- uczniowie i uczennice rozumieją znaczenie edukacji w życiu człowieka, szanse jakie stwarza wykształcenie,
- uczniowie i uczennice wykazują się wiedzą o problemach z dostępem do edukacji na świecie,
- uczniowie i uczennice wskazują przykłady rozwiązań tych problemów i są świadomi własnego wpływu na ich rozwiązanie.

Metody i techniki pracy: praca w grupach, burza mózgów, gra memory, pokaz zdjęć.

Środki dydaktyczne i materiały: kartki papieru A3, długopisy, karteczki post-it, papier flipchartowy, taśma papierowa, markery, mapa, plastelina lub guma trenerska, słomki, wydrukowane załączniki, materiał pomocniczy, rzutnik multimedialny.

Uwaga! Przed przeprowadzeniem tej lekcji zapoznaj się z publikacją „Jak mówić o większości świata. Rzetelna edukacja o krajach globalnego Południa" dostępną na stronie: http://bit.ly/publikacjePAH. Jeżeli jest taka możliwość, zawieś w sali polityczną mapę świata.

Przebieg zajęć:

1. **Wstęp/rozgrzewka (5 minut)**
   Poproś każdego ucznia i uczennicę o wymienienie jednej rzeczy, którą najbardziej lubi w szkole.

2. **Kto zajdzie dalej? (30 minut)**
   Podziel klasę na 3-4 osobowe grupy, nie informując uczniów i uczennic o celach zajęć. Rozdaj każdej grupie po jednym opisie postaci z załącznika nr 1. Poproś, aby każda grupa przeczytała opis swojej postaci oraz spróbowała ,"wejść w jej buty", nie mówiąc innym grupom kim jest. Poproś każdą z grup o wytypowanie swojego przedstawiciela bądź przedstawicielki, który ustawi się w szeregu. Następnie odczytaj sformułowania odnoszące się do postaci z załącznika nr 1. Osoby z szeregu, do których pasują opisy, występują krok do przodu. Reszta (do których sformułowanie się nie odnosi) stoi w miejscu. Przedstawiciele i przedstawicielki mogą konsultować się ze swoimi grupami. Ćwiczenie możesz przeprowadzić także na schodach. Osoby, do których odnoszą się wyczytane sformułowania wspinają się o stopień wyżej.

   Po zakończeniu ćwiczenia poproś, by grupy przedstawiły swoje role oraz opowiedziały, co pozwoliło im iść do przodu, a co trzymało je w miejscu.
   Okazuje się, postaci, które mogły chodzić do szkoły „zaszły" dalej niż osoby, które nie miały dostępu do edukacji.

   Poinformuj uczniów i uczennice, że tematem zajęć będzie dostęp do edukacji. Zapytaj jaki wniosek płynie z wykonanego przed chwilą ćwiczenia. Czy szanse życiowe wszystkich ludzi są takie same?

3. **Czy warto chodzić do szkoły? (10 minut)**
   Zainicjuj burzę mózgów pytaniem „Czy warto chodzić do szkoły?". Następnie poproś uczniów i uczennice, aby na małych karteczkach zapisali odpowiedzi na pytanie „Do czego jest mi potrzebna nauka?". Zbierz karteczki i grupując wklejaj je w narysowaną na tablicy lub flipcharcie szkołę (symboliczne kontury).

   Możesz zadać uczniom i uczennicom pytania pomocnicze:

- Dlaczego warto się uczyć?
- Jak do tej pory wykorzystaliście i wykorzystałyście zdobytą wiedzę i umiejętności w codziennym życiu? (np. liczenie kwoty do zapłaty podczas zakupów, troska o zdrowie, rozwój pasji, itp.) Do czego przyda się Wam to w przyszłości?
- Do czego potrzebujesz umiejętności czytania, liczenia, pisania?
- Czy trzeba się uczyć, żeby wykonywać Twój wymarzony zawód?
- Jakie konsekwencje niesie za sobą brak możliwości chodzenia do szkoły? Czy są to konsekwencje dla pojedynczych osób czy też być może dla grup i społeczności?

- Jaki wpływ na dzieci może mieć fakt, że ich rodzice nie korzystali z edukacji?

4. Przerwa

5. Problemy z dostępem do edukacji (10 minut)

   Odwołując się do pierwszej części zajęć, przypomnij uczniom i uczennicom, że nie każde dziecko może chodzić do szkoły, mimo że każde ma do tego prawo. Przydatne informacje na ten temat znajdziesz w Materiale pomocniczym.

   Wprowadź termin „globalne Południe" i wskaż omawiany obszar na mapie.
   Globalne Południe to kraje potocznie nazywane krajami rozwijającymi się, leżące na półkuli południowej, z paroma wyjątkami krajów wysoko uprzemysłowionych (np. Australii czy Nowej Zelandii).

   Powiedz uczniom i uczennicom, że będą teraz wspólnie poszukiwać odpowiedzi na pytanie „dlaczego w niektórych krajach globalnego Południa nie wszystkie dzieci mogą chodzić do szkoły?". Rozłóż na podłodze plansze ze zdjęciami i podpisami z załącznika nr 2[u1] – pustą stroną do góry. Zadaniem uczniów i uczennic jest poszukiwanie pasujących par: zdjęcia + odpowiedniego opisu. W każdej turze młodzież może odsłonić dwie plansze, jak w grze memory. Gra trwa dopóki wszystkie zdjęcia nie będą miały swoich podpisów. Może w nią grać cała klasa dopingując się nawzajem lub uczniowie i uczennice mogą odkrywać plansze w ustalonej wcześniej kolejności.

   Po zakończeniu gry poproś uczniów i uczennice, aby odwołując się do ćwiczenia „kto zajdzie dalej" przywołali inne bariery:
   - w wielu wsiach nie ma szkoły,
   - brak podstawowego wyposażenia w szkołach, brak sanitariatów,
   - brak wody w szkole,
   - w wielu miejscach w szkole pracuje tylko jeden nauczyciel lub nauczycielka (jeśli z jakichś powodów, np. choroba nie pojawia się w szkole, to nie ma kto uczyć),
   - sytuacja materialna rodziców, których nie stać, żeby zapłacić za szkołę lub – kiedy szkoła jest bezpłatna – za mundurek, buty, pomoce naukowe, podręczniki,
   - trudna sytuacja finansowa w rodzinie, w której brakuje pieniędzy na jedzenie czy leki, a chorym i osłabionym dzieciom trudniej jest się uczyć,
   - dzieci zmuszone są do pracy, aby wesprzeć rodzinę,
   - w niektórych rodzinach pierwszej kolejności kształceni są chłopcy,
   - niektóre dzieci, aby dotrzeć do szkoły, muszą pokonać długą drogę.

6. Jak przezwyciężyć bariery? (20 minut)

Podziel uczniów i uczennice na grupy, tak aby w każdej znalazły się przynajmniej 3 osoby. Wypisz bariery na połówkach kartek A3 i zegnij je w pół – tak, aby tworzyły „domek". Rozdaj każdej grupie kartkę z barierą i poproś o wygenerowanie jak największej liczby pomysłów na jej pokonanie oraz zapisanie pomysłów na pustej połówce kartki. Zwróć uwagę młodzieży na różne poziomy działań: co mogą zrobić sami, co mogą zrobić w grupie, co mogą zrobić z organizacjami pozarządowymi, jak mogą wpłynąć na rząd i polityków, jak mogą działać na poziomie międzynarodowym? W razie potrzeby podaj definicję organizacji pozarządowej:

Organizacja pozarządowa - organizacja działająca na rzecz wybranego interesu i niedziałająca w celu osiągnięcia zysku. Polską organizacją pozarządową zajmującą się problemem dostępu do edukacji jest np. Polska Akcja Humanitarna, UNICEF, Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej.

Po dyskusji na temat wypisanych pomysłów i zatwierdzeniu ich przez resztę klasy, grupy za każdy konstruktywny pomysł na przezwyciężenie bariery otrzymują słomkę. Zadaniem grupy jest takie ułożenie słomek, żeby stanowiły ,,most" lub inną konstrukcję, która pozwoli ,,przeskoczyć" domek z daną barierą. Pierwszą słomkę można przymocować do podłogi/ławki za pomocą plasteliny/gumy trenerskiej.

7. Włącz się w działanie (5 minut)

Zaprezentuj uczniom i uczennicom materiał z załącznika nr 3 przedstawiający działania PAH na rzecz zwiększania dostępu do edukacji na świecie. Możesz rozdać wydrukowany załącznik bądź wyświetlić zdjęcia na rzutniku. Zastanówcie się, jak możecie wykorzystać materiał, aby włączyć się jako klasa w działania na rzecz dostępu do edukacji.

Przykładowe pomysły:

- ogólnoszkolna prezentacja, podczas której uczniowie i uczennice opowiedzą o PAH oraz o tym co robi w zakresie zwiększania dostępu do edukacji,
- plakaty promujące działalność PAH oraz zwiększające świadomość dot. dostępu do edukacji na świecie,
- zbiórka pieniędzy, loteria fantowa, kiermasz charytatywny,
- promocja tematu dostępu do edukacji w mediach społecznościowych (na stronie FB klasy, mailing, forum szkoły),
- lekcje tematyczne w szkole dla innych klas (np. podczas godziny wychowawczej)
- sprzedaż gadżetów ze sklepiku PAH.

8. **Plan działania (10 minut)**

   Zaproponuj uczniom i uczennicom stworzenie wspólnego planu działania opisującego, co zrobicie jako grupa na rzecz upowszechnienia szkolnictwa na świecie w oparciu o materiał dotyczący działalności PAH (grupa wybiera określone działanie).

   Pomóż uczniom i uczennicom wyodrębnić kolejne etapy działania i przypisane do nich zadania. Następnie rozdzielcie zadania pomiędzy osoby chętne do podjęcia inicjatywy. Jeśli chcecie, możecie podpisać deklaracje aktywnej postawy w temacie upowszechniania dostępu do edukacji, wykorzystajcie wzór z załącznika nr 4. Podpisane deklaracje powieście w klasie.

Literatura: „Prawo do edukacji. Materiały z edukacji globalnej", Polska Akcja Humanitarna, Warszawa 2013

Załączniki:

- Załącznik nr 1 – Kto zajdzie dalej? Opisy postaci, sformułowania odnoszące się do postaci.
- Załącznik nr 2 – Problemy z dostępem do edukacji – gra memory.
- Załącznik nr 3 – Prezentacja działań PAH na rzecz dostępu do edukacji.
- Załącznik nr 4 – Deklaracja aktywnej postawy w temacie dostępu do edukacji.
- Materiał pomocniczy – dostęp do edukacji.

Załącznik nr 1 - Kto zajdzie dalej? Opisy postaci, sformułowania odnoszące się do postaci.

Opisy postaci

Nazywasz się Ananya i mieszkasz w Nepalu. W szkole obowiązują mundurki, a Twoich rodziców nie stać na zakup jednego dla Ciebie. W związku z tym nie chodzisz do szkoły, za to pomagasz rodzicom, opiekując się swoim rodzeństwem. Oprócz tego gotujesz i sprzątasz. Zawsze masz co robić.
Nazywasz się Sonam i mieszkasz w Nepalu. W szkole obowiązują mundurki, w związku z czym rodzice kupili Ci jeden, ponieważ chcą zapewnić Ci wykształcenie. Chodzisz do szkoły.
Nazywasz się Aya i mieszkasz w małej wsi w Ghanie. Wraz z siostrami dostarczasz wodę do domu, ponieważ jesteście za to odpowiedzialne jako dziewczynki. Studnia mieści się daleko, musisz więc poświęcić dużo czasu na drogę do niej. Nie masz więcej czasu na naukę.
Nazywasz się Koffi i mieszkasz w małej wsi w Ghanie. Mimo, że masz dużo pracy w domu, chodzisz do szkoły. Umiesz czytać i pisać. W szkole właśnie przerabiasz tabliczkę mnożenia.
Nazywasz się Kareb i mieszkasz w Indiach. Po tygodniach monsunowych deszczów okazało się, że Twoja szkoła jest zalana. Lekcje są wstrzymane do odwołania
Nazywasz się Saanvi i mieszkasz w Indiach. W Twojej rodzinie wszystkie dzieci chodzą do szkoły. Twój najstarszy brat został inżynierem, a Ty marzysz o weterynarii. Uwielbiasz zwierzęta, a zgłębianie wiedzy na ich temat daje Ci niesamowitą frajdę.
Nazywasz się Romial i pochodzisz z Nigerii. Jesteś młodym mężczyzną i masz liczne rodzeństwo. Większość Twojego rodzeństwa zostało w rodzinnych stronach, a Ty przyjechałeś do miasta żeby studiować. Właśnie rozpocząłeś staż w firmie, która zajmuje się rachunkowością[u2]
Nazywasz się Kuadio i pochodzisz z Etiopii. Rodzice wysłali Cię na studia do Europy. Studiujesz stomatologię w Czechach.
Nazywasz się Adila i jesteś młodą Turczynką. Szkoła średnia już za Tobą, ale Twoi rodzice nie chcą żebyś rozpoczynała studia. Wiedzą, że marzysz o informatyce, ale zależy im na tym żebyś szybko wyszła za mąż. Posiadanie męża wiąże się z tym, że będziesz miała dużo pracy w domu. Pewnie będziecie mieli dużo dzieci, co również wiąże się z ogromną pracą.
Nazywasz się Asya i mieszkasz w Turcji, w Stambule. Po szkole średniej rozpoczęłaś kurs księgowości, teraz szukasz pracy w zawodzie. Cieszysz się, ponieważ dzięki temu będziesz niezależna.
Nazywasz się Malika i mieszkasz w Palestynie. Skończyłaś szkołę podstawową i to na razie wszystko, na co zgodzili się Twoi rodzice. Gdybyś chciała rozpocząć szkołę średnią, musiałabyś zamieszkać w akademiku. Twoja rodzina uważa, że dziewczęta, które są dobrze wychowane nie spędzają nocy poza domem ani nie spotykają się z nieznajomymi. Gdybyś zamieszkała w akademiku, Twoi rodzice naraziliby się na krytykę. Pomagasz zatem w domu.

Sformułowania odnoszące się do postaci

1. Jesteś uczniem/uczennicą.
2. Masz dużo czasu na naukę.
3. Pieniądze nie są dla Ciebie przeszkodą w zdobywaniu wykształcenia.
4. Twoja szkoła działa niezależnie od tego, co aktualnie dzieje się w Twoim otoczeniu.
5. Twoim najważniejszym obowiązkiem jest nauka.
6. Twoi najbliżsi wspierają Cię w procesie nauki.
7. Twój wiek ani płeć nie wpływają na to czy możesz chodzić do szkoły.

Materiał pomocniczy – dostęp do edukacji.

W krajach Afryki, Azji i Ameryki Południowej mieszka większość ludności świata (wedle różnych danych od 2/3 do 3/4 wszystkich mieszkańców świata). Wolimy używać nazwy „globalne Południe", ponieważ nie jest ona wartościująca tak jak np. pejoratywne i nieaktualne określenie „Trzeci Świat" ani myląca jak nazwa „kraje rozwijające się" – często problem polega na tym, że kraje te się wcale nie rozwijają.
źródło: www.pah.org.pl

Prawo do edukacji nazywane też prawem do nauki lub prawem do oświaty – jest jednym z podstawowych praw człowieka. Przez społeczność międzynarodową zostało przyjęte w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka w 1948 roku – choć pojawiało się już w latach 20. XX wieku w dokumentach Międzynarodowej Organizacji Pracy – a potem było wielokrotnie potwierdzane w kolejnych dokumentach prawnomiędzynarodowych.

Co oznacza prawo do edukacji? To, że każdy człowiek ma prawo do bezpłatnej nauki przynajmniej na poziomie podstawowym. To, że każda osoba, której odmawia się dostępu do edukacji na poziomie podstawowym, może domagać się umożliwienia pobierania nauki. A także to, że władze państwowe i społeczność międzynarodowa są odpowiedzialne za to, by z prawa do edukacji korzystał każdy bez wyjątku.
źródło: „Prawo do edukacji. Materiały z edukacji globalnej", Polska Akcja Humanitarna, Warszawa 2013

.....

Miejsce, data

DEKLARACJA

Ja,

.....

uroczyście deklaruję, że podejmę się zadania:

.....

na rzecz upowszechnienia dostępu do edukacji na świecie.

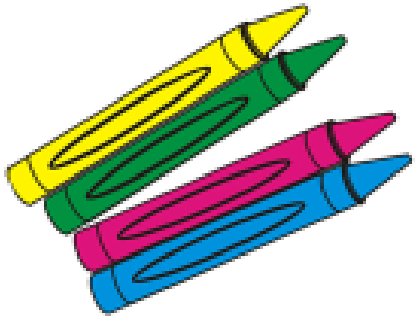

.....

Podpis

Fot. Milan Vlačić

WSTRZYMANIE LEKCJI DO ODWOŁANIA – ZALANA SZKOŁA

Fot. PAH

ZADANIEM DZIEWCZYNEK JEST DOSTARCZANIE WODY

Fot. Marcin Suder

KONIECZNOŚĆ POMOCY RODZICOM PRZY PRACY

Fot. Marcin Suder

DŁUGA I TRUDNA DROGA DO SZKOŁY

Fot. Marcin Suder

BRAK PODSTAWOWEGO WYPOSAŻENIA SZKOŁY

Fot. PAH

ZNISZCZENIE JEDYNEJ W OKOLICY SZKOŁY

Fot. Marcin Suder

BRAK BUDYNKU SZKOŁY

Fot. Maciej Moskwa/TESTIGO Documentary

POZOSTAWANIE W UKRYCIU W OBAWIE PRZED NALOTAMI BOMBOWYMI

Fot. Jacek Marczewski /Agencja Gazeta

BRAK NAUCZYCIELI W OBOZACH DLA UCHODŹCÓW

Podpisy do zdjęć dla nauczycieli i nauczycielek:

1. Wnętrze szkoły w Šekovići tuż po powodzi, Bośnia i Hercegowina, sierpień 2014. Przed powodzią do tej szkoły uczęszczało 850 uczniów. Fot. Milan Vlačić.
2. Obóz dla uchodźców wewnętrznych, rejon Kaxda, Mogadiszu, marzec 2016, fot.PAH. Dzieci angażowane są w obowiązki domowe już na bardzo wczesnym etapie. W wieku 6-7 lat dbają o zaopatrywanie rodzin w wodę.
3. Bamian, Afganistan, 2009. Dzieci Sajeda Dżawada ze wsi Nowobad w prowincji Bamian tkają dywan, aby wspomóc finansowo liczną rodzinę. Rodzina Sajeda składa się z 9 osób: Sajeda i jego pięciorga dzieci, jego matki i ojca oraz siostry. Wszyscy mieszkają w jednoizbowym domu, w którym mają również warsztat tkacki. Dzieci rano uczęszczają do szkoły, a po lekcjach codziennie pracują po 5–6 godzin w warsztacie tkackim. Utkanie jednego dywanu zajmuje czwórce rodzeństwa od 2 do 5 miesięcy w zależności od skomplikowania wzoru.
4. Dziewczynki w drodze do szkoły. Marsz zajmuje im około godziny. Dolina Smoka, Bamian, Afganistan, 2009.
5. Uczennice i uczniowie szkoły średniej w Bellghuo zdają egzamin na koniec roku szkolnego. Bellghuo, dystrykt Malistan, Afganistan, 2009.
6. Budynki szkół zostały doszczętnie zniszczone. Aby dzieci nie traciły zajęć lekcje odbywały się w szkołach tymczasowych. Na zdjęciu jeden z uczniów siedzi na ruinach dawnej szkoły podstawowej Netrawoti podczas przerwy. Nepal/ dystrykt Dhading/fot. PAH.
7. Chłopcy bawią się w pobliżu szkoły po egzaminie. W Kapisie brakuje budynków szkolnych. Większość zajęć odbywa się na powietrzu. Z powodu niskich temperatur w zimie i trudnych warunków w szkołach rok szkolny w Afganistanie trwa od marca do listopada. Wuasikhy, Kapisa, Afganistan, 2009.
8. Wiele dzieci w Syrii nie uczęszcza do szkoły. Wśród dorosłych panuje lęk, że zgromadzenie ich w jednym miejscu w celu nauczania jest zbyt niebezpieczne – mogłyby stać się ofiarami bombardowań lub nalotów rakietowych. Fot. Maciej Moskwa/TESTIGO Documentary.
9. Obóz dla osób wewnętrznie przesiedlonych, Mogadiszu, Somalia, maj 2015. W tej rodzinie trwa szczególna lekcja: ponieważ ojciec jest niepiśmienny, to syn udziela lekcji angielskiego jemu i swojemu rodzeństwu. Fot. Jacek Marczewski /Agencja Gazeta